

А.С. Кочарян, Е.В. Фролова, В.Н. Павленко, Н.А. Чичихина // Проблеми емпіричних досліджень у психології. – 2009. – Вип. 2. – С. 379–387.

7. Карпова Е.В. Структура и генезис мотивационной сферы личности в учебной деятельности: автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра психол. наук: 19.00.07 / Елена Викторовна Карпова. – Ярославль, 2009. – 51 с.

8. Маркова А.К. Формирование мотивов учения / А.К. Маркова, Т.А. Матис, А.Б. Орлов. – М.: Просвещение, 1990. – 192 с.

9. Михаськова М.А. Формування фахової компетентності майбутнього вчителя музики: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / М.А. Михаськова. – К., 2007. – 186 с.

Дуб В.Г., Галян И.М. Учебно-профессиональная мотивация будущих педагогов как составляющая их профессионального становления

Анализируется проблема учебно-профессиональной мотивации будущих педагогов. Рассматривается психологический аспект мотивационного комплекса личности через мотивацию учебной и профессиональной деятельности. Представлены результаты исследования учебных и профессиональных мотивов будущих педагогов.

Ключевые слова: *мотивация, мотивы, мотивационный комплекс личности, будущие педагоги, ценности, ценностно-смысловая сфера.*

Dub V.G., Halyan I.M. Educational-professional motivation of future teachers as a constituent of their professional becoming

The problem of educational-professional motivations of future teachers is analysed. The psychological aspect of personality's motivational complex through the motivation of educational and professional activity is determined. The results of research of educational and professional motives of future teachers are presented.

Key words: *motivation, motives, motivational complex of personality, future teachers, values, value-sensed sphere.*

УДК 37.013.77-048.34

З.Я. Ковальчук

**ОПТИМІЗАЦІЯ ЯК КАТЕГОРІЯ
В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ**

Розкрито категорію оптимізації у психолого-педагогічній літературі, обґрунтовано її значення для навчально-виховного процесу та подано авторське розуміння поняття оптимізації. Виокремлено систему психолого-педагогічних умов для здійснення процесу оптимізації навчання, серед яких форми, методи, прийоми, засоби навчання, постійне і глибоке вивчення психологічних особливостей особистості студента, дотримання принципу наукової організації праці і студента, і викладача та ін.

Ключові слова: *оптимізація навчання, навчально-виховний процес, психолого-педагогічні умови, педагог, ефективність навчання.*

Постановка проблеми. Основною метою української системи освіти є створення умов для розвитку і самореалізації особистості як громадянина, формування покоління, здатного навчатися та творити впродовж життя, забезпечувати розвиток й примноження цінностей суспільства. Освіта – це багатовимірне явище, яке постійно розвивається та має свої специфічні характеристики в різних суспільних спільнотах і на різних етапах їх розвитку. Нова особистісна парадигма вищої освіти орієнтується на формування, розвиток і успішну діяльність студентів як громадян та майбутніх професіоналів. При цьому соціальний досвід і професійні знання слугують середовищем, субстратом для особистісного розвитку за індивідуальною траєкторією [2].

Оптимально побудований педагогічний процес позитивно впливає на процес навчання, виховання і розвитку студентів, є основою їхнього професійного становлення, а досягнуті результати створюють атмосферу задоволення навчально-виховним процесом, що об'єктивно гармонізує процес життя та діяльності його учасників.

Теорія і методика оптимізації зобов'язують усіх учасників навчально-виховного процесу діалектично організовувати та здійснювати процес навчання в різних аспектах, потребують урахування всіх об'єктивних і суб'єктивних чинників, уміння досягати його найвищої ефективності. Вони вимагають її підвищення не будь-якими засобами, а найбільш придатними для конкретних умов, адекватними до мінливих соціальних ситуацій. Ефективність навчання – це похідна якість, вона вступає як один із результатів оптимізації навчання.

Стан дослідження. Одна із перших спроб оптимізації цілісного педагогічного процесу належить Я. Коменському. Згодом деякі проблеми оптимізації розглядалися Ю. Бабанським, І. Лернером, Г. Песталотці, К. Ушинським, Г. Щукіною та іншими. У низці видань із психолого-педагогічної літератури різні аспекти системи навчання, зокрема її оптимізації, розпочали досліджувати не ізольовано один від одного, а в поєднанні, виключаючи гіперболізацію деяких із них. Так, Ю. Бабанський досліджував проблеми підвищення ефективності педагогічної діяльності, С. Максименко – психолого-методологічні проблеми оптимізації навчання, Н. Талізін – керування процесом щодо оптимізації засвоєння знань, Г. Андрєєва – спілкування та оптимізації спільної діяльності. Цю тему вивчали Л. Арістова, В. Беспалько, І. Бех, М. Гордійчук, В. Зайцев, М. Кларін, І. Лернер, Х. Лійметс, І. Огородников, Ю. Пратусевич, М. Скаткін, Г. Щукіна та інші. Проте недостатньо вивченими залишаються деякі проблеми дослідження категорії оптимізації навчально-виховного процесу.

Метою статті є всебічне розкриття сутності категорії оптимізації у психолого-педагогічній теорії.

Виклад основних положень. Оптимізація – цілеспрямований підхід до побудови процесу навчання, за якого в комплексі розглядаються принципи навчання, особливості змісту матеріалу, арсенал можливих форм і методів навчання, особливості конкретного колективу, його реальні навчальні можливості й на підставі системного аналізу всіх цих даних свідомо, науково обґрунтовано обирається найкращий для конкретних умов варіант побудови процесу навчання.

У наукових дослідженнях Ю. Гільбуха, Г. Цукермана терміном «оптимізація» характеризують наближення педагогічного процесу до його оптимального функціонування, а саме: розглядають не будь-яку ідеальну точку оптимуму, не статичний стан, а тенденцію до оптимуму [11, с. 99].

А. Макаренко зазначав, що для виховання потрібна не велика кількість часу, а розумне використання нетривалого часу [7].

Ю. Бабанський оптимізацію навчально-виховного процесу вбачає в тому, щоб із можливих варіантів вибрати такі, що підвищуватимуть ефективність процесу навчання, враховуючи його основні компоненти, педагогічні умови, динаміку цього процесу за раціональних витрат зусиль учнів і викладачів [1].

Т. Ільїна під оптимізацією розуміє ступінь відповідності організаційної сторони системи тим цілям, для досягнення яких вона складена. Підкреслюється, що оптимальність, досягнена за одних умов, не може виникати за інших [6].

Важливою передумовою вирішення проблеми оптимізації в педагогіці та психології є успіхи в розвитку теорії оптимального управління. Це може слугувати основою для розвитку ідей оптимізації навчально-виховного процесу, а також теорії управління, які використали у своїх дослідженнях психолого-педагогічних явищ В. Беспалько, Т. Ільїна, М. Лісіна та інші вчені [5].

Теорія управління значно впливає на оптимізацію навчально-виховного процесу, тому що вона вимагає враховувати взаємодію суб'єкта та об'єкта управління, розглядати в комплексі проектування, організацію, регулювання, зворотний зв'язок, коригування діяльності та аналіз результатів.

Ю. Бабанський зазначав: «Майбутнє приведе до того, що ідеї оптимального управління процесом розвитку стануть характерними для всіх галузей діяльності, будуть керуючими і в педагогіці» [1, с. 116]. Сьогодні можна з упевненістю говорити, що педагогидослідники в психолого-педагогічній діяльності втілюють та обґрунтовують спеціальну методологію і методику вибору оптимальних підходів до планування та вирішення навчально-виховних завдань відповідно до потреб сучасного суспільства.

Проблеми підвищення ефективності, створення оптимальних умов для навчання, вибір найкращих варіантів навчання і виховання привертала увагу представників передової педагогічної думки ще з давніх часів. Але теоретичне обґрунтування системи, засобів оптимізації педагогічного процесу уможливилось лише на відповідному етапі розвитку науки і педагогічної практики.

Актуальною педагогічною проблемою є те, як зі значного арсеналу форм і методів навчання вибрати ті, які б найбільш відповідали конкретній ситуації, як визначити міру застосування нових методів навчання (програмування, алгоритмізація, проблемність тощо), як спланувати заняття, які б ураховували особливості студентського колективу?

Вважаємо, що оптимальний вибір компонентів педагогічної системи можливий лише за умови системного аналізу, який дає змогу порівняти різноманітні педагогічні умови, що у сукупності гарантують результат.

Значення ідей оптимізації в тому, що на зміну формально-логічному мисленню педагога приходять діалектичне мислення, яке передбачає свідомий і обґрунтований вибір оптимального варіанта навчання й виховання.

Важливим завданням для нас видається уточнення суті поняття «оптимізація», яке відображає не лише особливості професійного зростання сучасного педагога, внесення нових елементів у традиційну педагогічну систему, а й характеризує індивідуальний стиль педагога. Це поняття розглядаємо як вищий ступінь педагогічної творчості, яка спрямована на формування гуманної особистості студента, враховує соціально-економічні та політичні зміни в суспільстві й виявляється у цілепокладанні, визначенні мети, завдань, змісту і технологій навчання.

А. Макаренко з цього приводу зауважував: «...діалектичність педагогічного процесу неодмінно вимагає від педагога більшої уваги, яка стосується цілої системи засобів. Сама система засобів ніколи не може бути мертвою і застиглою нормою, вона завжди змінюється та розвивається хоча б тому, що росте дитина й входить у нові стадії суспільного і особистого розвитку. Тож ніяка система виховних засобів не може бути встановлена назавжди, вона має бути поставлена так, щоб відтворювати необхідність руху і відкидати старі й непотрібні засоби» [7, с. 78].

Фактично, з огляду на стан дослідження проблеми оптимізації педагогічного процесу в сучасній педагогіці, майже всі компоненти педагогічної системи потребують подальшого детального аналізу і корекції в різних аспектах й узгодження одне з одним у цілісному контексті. Причому в цьому контексті важливо розглядати особистісний підхід як основу принципу оптимізації педагогічного процесу.

Вибір оптимального варіанта навчання спонукає викладача до пошуку нових методів. В. Сухомлинський не вживав у своїх працях термін «оптимізація», але духом пошуку оптимального для кожної дитини варіанту навчання і виховання проникнуті його твори. Він розробив систему заходів зі створення оптимальних морально-психологічних умов навчання і виховання, а також приділяв увагу постійному та глибокому вивченню особистості учня на основі моделювання навчально-виховного процесу під час уроку та поза ним [9]. М. Скаткін також уважав необхідним утілювати в життя принцип, «щоб успішно роботу було зроблено при відносно мінімальній витраті сил і за короткий час» [9, с. 65].

Значення принципу оптимальності було підкреслено у працях із наукової організації праці (НОП) С. Скидана, М. Черпинського та інших. Деякі вчені виділяють основним критерієм оптимізації час і його раціональне розподілення, приділяють значну увагу розміщенню компонентів педагогічної системи та раціональній побудові просторової структури системи, тому що завданням НОП є віднайдення і використання резервів підвищення якості навчальної роботи. Крім того, науковці підкреслюють необхідність створення органічно пов'язаної системи навчального обладнання, яка спрямовуватиме на наукову організацію праці вчителя і учнів.

Цікавими щодо оптимальності педагогічної діяльності є дослідження в галузі поєднання форм навчальної діяльності об'єктів навчання, наприклад, поєднання фронтальної, групової та індивідуальної форм організації навчальної діяльності в диференційованому навчанні (В. Максимова, Ю. Пратусевич та інші). Деякі педагоги досліджували проблему формування індивідуального стилю діяльності (Є. Сарапулова, Д. Узнадзе та інші), розробляли ідеї диференційованого навчання як конкретного втілення принципу індивідуалізації (І. Унг, І. Чередов, В. Шадриков та інші), кооперативної форми навчальної діяльності як найбільш складної, специфічної форми, що принципово відрізняється від усіх інших. Цей крок був прогресивним на шляху до оптимальної побудови педагогічного процесу.

Отже, під оптимізацією процесу навчання розуміємо вибір такої системи педагогічних умов з його вдосконалення, коли досягаються максимальні, «з урахуванням можливостей кожного студента», навчальні результати за мінімально необхідних для конкретних умов витрат часу і сил.

Оптимізація досягається через удосконалення змісту навчання (програм, підручників, засобів унаочення тощо), а саме: упорядкування змісту відповідно до потреб сучасного суспільства і можливостей

студента. Ці питання ґрунтовно вивчали Ю. Бабанський, І. Лернер, А.В. Хуторський. Виконання поставлених сьогодні перед вищою школою завдань вимагає переосмислення самоцінності знань.

Оптимізація реалізується впровадженням нових форм і методів навчання, які дозволять за менший час та з меншими зусиллями досягати максимально можливих для особистості результатів.

Оптимальним має бути і обсяг інформації для сприйняття того, що вивчається. Дослідження показують, що студент реагує на навчання тим повільніше, чим більша кількість інформації йому подається. Тож потрібен оптимальний для відповідного віку і групи обсяг інформації [2].

Важлива оптимальна кількість учнів для школи, студентів для вищого навчального закладу, їх відповідність кількості педагогів, оптимальне функціональне призначення і розміщення шкіл, інших навчальних закладів.

Окрім того, потребують вирішення проблеми оптимальних варіантів проектування навчальних завдань, системи наочних посібників та обладнання відповідно до сучасних потреб підготовки спеціалістів.

Отже, оптимальність свідчить про найвищу економічність та ефективність педагогічних умов діяльності, про можливість з їх допомогою оптимальним шляхом вирішувати навчальні проблеми. Позитивним є лише ефективне, що дає максимальні результати, не завдає шкоди, відкриває нові можливості.

Обґрунтовуючи сучасні педагогічні умови оптимізації, А. Нісімчук, О. Падалка, О. Шпак уважають, що педагог має пам'ятати про такі ознаки: актуальність (важливість, суттєвість нового для певного часу); ефективність (об'єктивна можливість за допомогою новацій розв'язувати завдання, заради яких вони були створені); змінюваність (нові умови, які апробуються в педагогічній діяльності, постійно допрацьовуються, модифікуються); орієнтація на особистісну сутність (сучасні педагогічні умови мають надавати особистості ініціативи в пізнавальній діяльності, сприяти створенню емоційно стимулюючого навчального середовища).

Отже, вважаємо оптимальною таку систему педагогічних умов, за яких: по-перше, досягаються позитивні результати в навчанні всіх студентів на рівні їхніх навчальних можливостей, але не нижче задовільного засвоєння щодо вимог державних стандартів згідно з критеріями оцінювання; по-друге, заходи щодо попередження неуспішності відповідної частини студентів не призводять до зниження успішності в навчанні інших студентів; по-третє, ці педагогічні умови не призводять

до підвищення витрат часу викладачів і студентів порівняно з тими витратами, які визначені навчальним планом і постановою навчального закладу для занять і домашніх завдань; по-четверте, ці педагогічні умови не викликають надмірну втомлюваність викладачів і студентів.

Низку педагогічних досліджень останніх часів присвячено окремим аспектам оптимізації процесу навчання.

Ю. Бабанський, В. Бондар, С. Максименко, І. Огородников, Г. Щукіна та ін. розглядають один із важливих аспектів оптимізації процесу навчання – оптимальне поєднання різних методів навчання. Метод – це «серцевина» навчального процесу, ланка, що пов'язує запроєктовану мету і кінцевий результат. Ані мета, ані зміст не можуть бути введені без урахування можливостей їх практичної реалізації. Саме методи задають темп розвитку дидактичної системи. Навчання прогресує настільки швидко, наскільки застосовані методи дієві. Нова програма сучасної освіти висуває на перший план особистісно орієнтоване навчання, врахування індивідуальних особливостей студентів під час добору методів навчання, що полягає у наданні їм можливості обирати ті методи навчання, які якнайповніше забезпечують розвиток студентів відповідно до їхніх навчальних можливостей.

У сучасних умовах модернізації освіти важливо віднаходити такі методи навчання, які забезпечували б реалізацію оновленого змісту освіти, його чотирикомпонентного складу в поєднанні інформаційного і діяльнісного компонентів. У літературі описано кілька підходів до побудови «нових методів», запропонованих Ю. Бабанським, І. Лернером, В. Максимовою, О. Раєвим, М. Скаткіним, Н. Талізіною та іншими. Вони мають різний рівень обґрунтування та практичного застосування [1; 9].

Отже, очевидно, що оптимальне поєднання методів навчання виконує важливу роль у педагогічній діяльності, забезпечує залучення до засвоєння знань різні види чуттєвого сприйняття, типи пам'яті й розумової праці.

На реалізації оптимізації навчально-виховного процесу вплинув прогрес і в галузі математики, який сприяв віднайденню оптимального варіанта не за одним критерієм, а за кількома. Математичне моделювання виявляє нові кількісні характеристики і дає змогу установити такі зв'язки у процесах, які вивчаються, котрі неможливо виявити і пізнати за допомогою інших методів. Під час вивчення педагогічного процесу можна використовувати принципи загальної теорії систем: безкінечних множин; руху; цільового призначення; складності; порядку. Універсальність зазначених принципів полягає в тому, що вони дозволяють визначити ступінь складності, організацію будь-яких

об'єктів природи і суспільства. Наприклад, використання толерантності за вивчення об'єкта допомагає виявити спільність його елементів, що може слугувати основою для формального опису моделей педагогічного процесу. Для того, щоб зрозуміти суть явищ, які вивчаються, необхідно звернутися до теорії безкінечних множин, це дозволить за відповідними ознаками задати множини екстенсивним та інтенсивним способами. Т. Сікорський зазначав, що вибір зазначених вище математичних методів дозволяє скоротити послідовний аналіз усіх можливих комбінацій; оцінити чутливість завдання до різних факторів; відкинути несуттєві змінні; сформулювати критерії оптимізації, а також застосувати методи інтуїтивного підходу («сценаріїв», «експертних оцінок», «мозкової атаки» та ін). Із зазначеного зрозуміло, що математичні методи дозволяють досліднику систематично вивчати педагогічний процес і одержувати об'єктивну інформацію щодо його стану та змін.

Управління пізнавальною діяльністю студентів, пошук оптимальних засобів і методів навчання були та залишаються головними завданнями педагогів.

Для оптимізації важливим є методологічне положення про виділення головної ланки в діяльності. У навчальному процесі без опори на головне, істотне неможливо віднайти оптимальний варіант, тому що завжди необхідно виділяти провідні характеристики із більшості можливих, віднаходити головні причини відставання деяких студентів, причини помилок в організації навчання, виділення головного, істотного в змісті навчального матеріалу, обґрунтування домінуючих методів і форм навчання для того, щоб віднайти порівняно оптимальний варіант.

Оптимальність завжди відносна; вона не призводить до ідеального, абсолютного рішення. Але водночас оптимальність є кроком на шляху до найкращого варіанта управління процесом навчання. Усвідомлення глибокого зв'язку оптимізації з ідеєю відносності пізнання робить педагогічні рекомендації не однобічними, а справді діалектичними.

Що вищою буде теоретична підготовленість викладача, то ширшим буде його погляд на можливі підходи до навчання, то більш вільно й обґрунтовано вибиратиме варіанти, оптимальні для конкретних умов навчання. Яку б стратегію засвоєння не обрав педагог, він повинен забезпечити цілісність її здійснення.

Педагогічний процес розпочинається з проектування його цілей. Від того, наскільки чіткими, конкретними і діагностичними вони будуть, залежить інтенсивність навчальної діяльності студентів. Правильно поставлена мета має величезне значення в організації успішної діяльності. Усвідомлена мета – необхідна умова її досягнення.

На думку О. Леонтьєва, досягнення цілі, що задається в певних умовах, виступає як необхідність вирішення завдання. Зокрема, ним було доведено, що під час розв'язання «власне навчального завдання», коли активність тих, хто навчається, спрямована на оволодіння способом дій, різко зростає питома вага пошукових операцій, завдяки чому покращуються результати навчання студентів. Досягнення складної мети впливає на студента, а спрощення завдання не стимулює пізнавальну активність людини достатньою мірою. Усе це добре відомо, але веж таки недостатньо враховується на практиці [4].

П. Гусак називає оптимізацією вибором найбільш ефективного (у межах оптимального) варіанта процесу, що відповідає заданим критеріям й обмеженням. На думку винного, оптимізація означає введення виміру управління складним процесом, закономірності якого наукою не повністю виявлені, але ефективне й оптимальне управління яким є головною потребою. Методами оптимізації автор називає такі, що дають змогу здійснити вибір найбільш ефективної й раціональної структури процесу. Основною педагогічною умовою реалізації ефективного управління системою навчальної діяльності є її програмування. У результаті застосування інформаційних технологій педагог прагне підвищення ефективності педагогічного процесу через розширення обсягів і підвищення якості подання інформації, удосконалення методів і прийомів її обробки [2].

Аналіз наукової літератури дозволив нам виділити систему педагогічних умов для здійснення процесу оптимізації навчання, до яких належить: пошук нових форм, методів, прийомів, засобів навчання; створення відповідних морально-психологічних умов навчання та виховання; постійне і глибоке вивчення психологічних особливостей особистості студента; дотримання принципу наукової організації праці і студента, і викладача; поєднання різних форм навчання (індивідуального, парного (групового), фронтального (колективного)) на основі дотримання принципів індивідуалізації та диференціації навчання; удосконалення змісту навчання (програм, підручників засобів навчання та унаочнення); вибір оптимального обсягу інформації для опрацювання та засвоєння; формування оптимальної кількості студентів у групах; використання інтерактивних технологій навчання на заняттях; озброєння студентів новими способами опрацювання та засвоєння інформації; інформатизація, комп'ютеризація навчання; високий рівень теоретичної та практичної підготовки викладача.

Висновок. Отже, під оптимізацією процесу навчання розуміємо вибір такої системи психолого-педагогічних умов із його вдосконалення, коли досягаються максимальні, з урахуванням можливостей

кожного студента, навчальні результати за мінімально необхідних для конкретних умов витрат часу і сил. Оптимальною є система педагогічних умов, за яких: досягаються позитивні результати в навчанні всіх студентів на рівні їхніх навчальних можливостей, але не нижче задовільного засвоєння щодо вимог державних стандартів згідно з критеріями оцінювання; заходи щодо попередження неуспішності відповідної частини студентів не призводять до зниження успішності в навчанні інших студентів; ці педагогічні умови не призводять до підвищення витрат часу викладачів і студентів порівняно з тими витратами, які визначені навчальним планом і постановою навчального закладу для занять і домашніх завдань; ці педагогічні умови не зумовлюють надмірну втомлюваність викладачів і студентів.

Перспективою наших наукових розвідок стане проблема вивчення критеріїв оптимізації навчально-виховного процесу. Не маючи критеріїв оптимізації, не знатимемо, які характеристики процесів і систем, що підлягають оптимізації, необхідно максимізувати або мінімізувати.

1. Бабанский Ю.К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований / Ю.К. Бабанский. – М.: Педагогика, 1982. – 192 с.

2. Навчальний процес у вищій педагогічній школі: навч. посіб. / О.Г. Мороз, В.О. Сластьонін, Н.І. Філіпенко, П.М. Гусак, В.І. Юрченко, О.С. Падалка, М.М. Фоменко, М.В. Молочко, С.М. Яшанов; ред.: О.Г. Мороз; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, Ін-т вищ. освіти АПН України. – К., 2001. – 338 с.

3. Казанская В.Г. Общение учителя с учениками в обучении. – СПб., 1996. – 136 с.

4. Леонтьев А.А. Педагогическое общение / А.А. Леонтьев. – М.: Политиздат, 1979. – 48 с.

5. Лисина М.И. Проблемы онтогенеза общения / М.И. Лисина. – М.: Педагогика, 1986. – 144 с.

6. Ляудис В.Я. Структура продуктивного ученого взаимодействия / В.Я. Ляудис // Хрестоматия по педагог. психологии: учеб. пособ. – М.: Международ. педагог. академия, 1995. – С. 44–59.

7. Макаренко А.С. Педагогическая поэма / А.С. Макаренко; сост., вступ. ст., примеч., пояснения С. Невская. – М.: ИТРК, 2003. – 736 с.

8. Максименко С.Д. Психология в социальной та педагогической практике: методология, методы, программы, процедуры / С.Д. Максименко. – К., 1998. – 420 с.

9. Общение и оптимизация совместной деятельности / Г.М. Андреева, Я. Янойшек, А.И. Донцов и др. – М., 1987. – 301 с.

10. Талызина Н.Ф. Управление процессом усвоения знаний / Н.Ф. Талызина. – М., 1975. – 343 с.

11. Цукерман Г.А. Виды общения в обучении / Г.А. Цукерман. – Томск: Пеленг, 1993. – 270 с.

Ковальчук З.Я. Оптимизация как категория в психолого-педагогической теории

Раскрывается категория оптимизации в психолого-педагогической литературе, обосновывается ее значение для учебно-воспитательного процесса, дается авторское понимание понятия оптимизации. Определяется система педагогических условий для осуществления процесса оптимизации обучения, среди которых формы, методы, приемы, средства обучения, постоянное и глубокое изучение психологических особенностей личности студента, соблюдение принципа научной организации труда как студента, так и преподавателя и др.

Ключевые слова: *оптимизация обучения, учебно-воспитательный процесс, психолого-педагогические условия, педагог, эффективность обучения.*

Kovalchuk Z.Ya. Optimization as a category in psychology and teaching theory

The article deals with the category of the optimization in psychology and the teaching literature. The significance for the training-educational process is proved. The author's understanding of the concepts optimization is given. The system of the pedagogical conditions for the process optimization is outlined.

Key words: *optimization of training, the educational process, psychological and pedagogical conditions, teacher, efficiency of training.*

УДК 159.922.6

Н.В. Назарук

**ПРОФЕСІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УЧИТЕЛЯ
ЯК ЗАСІБ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ
У ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Окреслено предметне поле поняття «потенціал», конкретизовано поняття «професійний потенціал педагога» шляхом опису його структури, особливостей діагностики та сучасних засобів і технологій розвитку.

Ключові слова: *потенціал, ресурси, здібності, мотиви, професійний потенціал, оцінка професійного потенціалу педагога, коучинг, саморегуляція.*

Постановка проблеми. Актуальність дослідження професійного потенціалу вчителя зумовлена станом розвитку суспільства та особливостями професійної педагогічної діяльності. Сучасні реалії життя підвищують значущість особистісно-професійної успішності педагога. В умовах реформування освіти зростають вимоги до вчителя, зокрема до підвищення рівня його професіоналізму та досягнення високого ступеня самореалізації. Одним із ефективних засобів професійної самореалізації педагога є розвиток і модернізація, тобто зміна, удоскона-